

Єлизавета Кузьминська (Поліхроніді)

Іван Амвросійович Амвросіо (1770 (?) – 1852)

Двічі міський голова Одеси, керівник «Філіки Етерія», меценат,
купець першої гільдії, судновласник

Книга Єлизавети Григорівни Кузьминської (Поліхроніді) «Известные греки Одессы» є логічним продовженням багаторічних досліджень автора з історії грецької громади Одеси та краю. Тема є надзвичайно актуальною та цікавою. Незважаючи на сталу увагу до родоvodu грецької громади як вагової частини багатонаціональної історії півдня України, розвиток цього культурного пласту в історії Одеси, зокрема в жанрі біографістики, залишається малодослідженим, і тому науковий доробок авторки є надзвичайно цінним.

Основними об'єктами роботи є персоналії, люди, які здійснили вагомий внесок в економіку та соціокультурне життя міста та регіону. Авторка виклала матеріал у логічній послідовності та взаємозв'язку. Біографічні нариси яскраво висвітлюють життєвий шлях кожної персоналії, серед яких відомі та відновлені імена представників грецької діаспори.

Презентація книги «Известные греки Одессы» у Всесвітньому клубі одеситів 15 листопада 2024 р.

Презентація книги «Известные греки Одессы» у Всесвітньому клубі одеситів. Спільне фото

Все це підкреслює не тільки регіональний, а й міжнародний аспект теми роботи, що має цінність і науково-практичне значення.

Робота написана на підставі широкого кола першоджерел та літератури, серед яких роботи вітчизняних та зарубіжних науковців – фахівців з даної тематики, періодичні видання, інтернет-ресурси, опрацьовані документи численних фондів Державного архіву Одеської області, бібліотек, музеїв.

Книга Є.Г. Кузьминської-Поліхроніді є оригінальною, цікавою та єдиною на теперішній час науково-популярною роботою, яка узагальнює історію одеської громади греків, що має міжнародне значення. На тлі визначних ювілейних дат грецько-української історії – двісті років від початку Грецької революції 1821-1829 років (лютий-березень 2021 г.), тридцять років організації одеської громади греків (2024 р.), двісті десять років від дня заснування грецького таємного товариства «Філікі Етерія» в Одесі (вересень 2024 р.), тридцять років побратимства Одеси та Пірея (2023 р.) – робота, безумовно, є соціально значущим виданням.

Лілія Білоусова,
кандидатка історичних наук, заступниця голови Наукового товариства
історії дипломатії та міжнародних відносин

Одеський порт у ХІХ столітті

Іван Амвросійович Амвросіо приїхав до Одеси з Константинополя у віці двадцяти п'яти років, а народився він, за даними історика Миколи Кордісіса, у Тріполі (сучасна Лівія).^{*} На жаль, біографічних даних про нього збереглося вкрай мало. Представник грецької громади, згодом купець першої гільдії, спадковий почесний громадянин. Володів він чотирма лавками, у тому числі на Дрібному ряду на Грецькому базарі, між Дерибасівською, Грецькою та Колодязьним провулком.^{**} Дві з них перейшли до Грецького комерційного училища, тобто гроші за оренду цих торгових закладів направлялися на потреби училища.^{***} На 31 січня 1800 року І.А. Амвросіо значиться купцем другої гіль-

^{*} Микола Кордісіс. «Філіки Етерія». – Mantos Gtalamas. 15 червня 2014 р.

^{**} Олег Губарь. Путеводитель по Пушкинской Одессе. Литературно-художественный, историко-краеведческий иллюстрированный альманах «Дерибасовская – Ришельевская». № 79. – Одесса, 2019 г.

^{***} Олег Губарь. Всемирные одесские новости. № 3. – Одесса, 2015 г.

дії з оголошеним капіталом 5010 рублів. Можливо, в цей час він ще не одружений.

Один із найяскравіших представників не лише грецької громади, але й усієї Одеси, видатний благодійник. Субсидував устрій Миського шпиталю та грецьких навчальних закладів, під його керівництвом створювалася перша система водопостачання міста – громадські ставки, колодязі, оформлялися природні джерела. Один із діяльних комісарів у ході ліквідації катастрофічної чумної епідемії 1812-1813 років.**** Заснував одну з перших у місті страхових компаній (1808).*****

Виступав клопотаєм від міської громади у фінансових суперечках з верховною владою (1817). Орлов наводить список купців першої гільдії з Іваном Амвросієвим, з капіталом в 5010 рублів (с. 124).***** У цьому ж документі на сторінці 117 наводиться список греків, що прибули до Одеси. Під номером 80 іде Іван Амвросій, син Ікономопуло, у віці двадцять п'ять років, прибулий з Турецької області, міста Константинополя 1795 року, з оголошеним капіталом 5010 руб. Якщо у 1795 році йому було двадцять п'ять років, можливо приблизно обчислити дату його народження – 1770 рік.*****

Міським головою Одеси Іван Амвросійович Амвросіо обирався двічі – у 1806-1809 роках та у 1821-1824-х, одразу після Дмитра Спиридоновича Інглезі.*****

Представник грецької громади Іван Амвросійович Амвросіо, згодом купець першої гільдії, нащадний почесний громадянин, міський голова, вперше керував Одесою в період, коли Російська імперія воювала з Туреччиною через Дунайські князівства. Про те, що він був уважним міським головою, є кілька донесених до нас історією свідчень, що дивом збереглися. 24 грудня 1806 р.

**** С.З. Мошенський. Фінансові центри України та ринок цінних паперів індустріальної епохи. – London, Xlibris, 2015 р.

***** А. Скалковский. Первое тридцатилетие истории города Одессы. 1793-1823. – Одесса: Городская типография, 1837, с. 295.

***** Олег Губарь. Путеводитель по Пушкинской Одессе. Литературно-художественный, историко-краеведческий иллюстрированный альманах «Дерибасовская – Ришельевская». № 81. – Одесса, 2020 г.

***** Там само.

***** Історія Одеси. Кепівники міста. – odessaguide.net/history_mayors

1870		1871		1872		1873		1874		1875		1876		1877		1878		1879		1880		1881		1882		1883		1884		1885		1886		1887		1888		1889		1890		1891		1892		1893		1894		1895		1896		1897		1898		1899		1900		1901		1902		1903		1904		1905		1906		1907		1908		1909		1910		1911		1912		1913		1914		1915		1916		1917		1918		1919		1920		1921		1922		1923		1924		1925		1926		1927		1928		1929		1930		1931		1932		1933		1934		1935		1936		1937		1938		1939		1940		1941		1942		1943		1944		1945		1946		1947		1948		1949		1950		1951		1952		1953		1954		1955		1956		1957		1958		1959		1960		1961		1962		1963		1964		1965		1966		1967		1968		1969		1970		1971		1972		1973		1974		1975		1976		1977		1978		1979		1980		1981		1982		1983		1984		1985		1986		1987		1988		1989		1990		1991		1992		1993		1994		1995		1996		1997		1998		1999		2000		2001		2002		2003		2004		2005		2006		2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013		2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		2021		2022		2023		2024		2025		2026		2027		2028		2029		2030		2031		2032		2033		2034		2035		2036		2037		2038		2039		2040		2041		2042		2043		2044		2045		2046		2047		2048		2049		2050		2051		2052		2053		2054		2055		2056		2057		2058		2059		2060		2061		2062		2063		2064		2065		2066		2067		2068		2069		2070		2071		2072		2073		2074		2075		2076		2077		2078		2079		2080		2081		2082		2083		2084		2085		2086		2087		2088		2089		2090		2091		2092		2093		2094		2095		2096		2097		2098		2099		2100		2101		2102		2103		2104		2105		2106		2107		2108		2109		2110		2111		2112		2113		2114		2115		2116		2117		2118		2119		2120		2121		2122		2123		2124		2125		2126		2127		2128		2129		2130		2131		2132		2133		2134		2135		2136		2137		2138		2139		2140		2141		2142		2143		2144		2145		2146		2147		2148		2149		2150		2151		2152		2153		2154		2155		2156		2157		2158		2159		2160		2161		2162		2163		2164		2165		2166		2167		2168		2169		2170		2171		2172		2173		2174		2175		2176		2177		2178		2179		2180		2181		2182		2183		2184		2185		2186		2187		2188		2189		2190		2191		2192		2193		2194		2195		2196		2197		2198		2199		2200		2201		2202		2203		2204		2205		2206		2207		2208		2209		2210		2211		2212		2213		2214		2215		2216		2217		2218		2219		2220		2221		2222		2223		2224		2225		2226		2227		2228		2229		2230		2231		2232		2233		2234		2235		2236		2237		2238		2239		2240		2241		2242		2243		2244		2245		2246		2247		2248		2249		2250		2251		2252		2253		2254		2255		2256		2257		2258		2259		2260		2261		2262		2263		2264		2265		2266		2267		2268		2269		2270		2271		2272		2273		2274		2275		2276		2277		2278		2279		2280		2281		2282		2283		2284		2285		2286		2287		2288		2289		2290		2291		2292		2293		2294		2295		2296		2297		2298		2299		2300		2301		2302		2303		2304		2305		2306		2307		2308		2309		2310		2311		2312		2313		2314		2315		2316		2317		2318		2319		2320		2321		2322		2323		2324		2325		2326		2327		2328		2329		2330		2331		2332		2333		2334		2335		2336		2337		2338		2339		2340		2341		2342		2343		2344		2345		2346		2347		2348		2349		2350		2351		2352		2353		2354		2355		2356		2357		2358		2359		2360		2361		2362		2363		2364		2365		2366		2367		2368		2369		2370		2371		2372		2373		2374		2375		2376		2377		2378		2379		2380		2381		2382		2383		2384		2385		2386		2387		2388		2389		2390		2391		2392		2393		2394		2395		2396		2397		2398		2399		2400		2401		2402		2403		2404		2405		2406		2407		2408		2409		2410		2411		2412		2413		2414		2415		2416		2417		2418		2419		2420		2421		2422		2423		2424		2425		2426		2427		2428		2429		2430		2431		2432		2433		2434		2435		2436		2437		2438		2439		2440		2441		2442		2443		2444		2445		2446		2447		2448		2449		2450		2451		2452		2453		2454		2455		2456		2457		2458		2459		2460		2461		2462		2463		2464		2465		2466		2467		2468		2469		2470		2471		2472		2473		2474		2475		2476		2477		2478		2479		2480		2481		2482		2483		2484		2485		2486		2487		2488		2489		2490		2491		2492		2493		2494		2495		2496		2497		2498		2499		2500		2501		2502		2503		2504		2505		2506		2507		2508		2509		2510		2511		2512		2513		2514		2515		2516		2517		2518		2519		2520		2521		2522		2523		2524		2525		2526		2527		2528		2529		2530		2531		2532		2533		2534		2535		2536		2537		2538		2539		2540		2541		2542		2543		2544		2545		2546		2547		2548		2549		2550		2551		2552		2553		2554		2555		2556		2557		2558		2559		2560		2561		2562		2563		2564		2565		2566		2567		2568		2569		2570		2571		2572		2573		2574		2575		2576		2577		2578		2579		2580		2581		2582		2583		2584		2585		2586		2587		2588		2589		2590		2591		2592		2593		2594		2595		2596		2597		2598		2599		2600		2601		2602		2603		2604		2605		2606		2607		2608		2609		2610		2611		2612		2613		2614		2615		2616		2617		2618		2619		2620		2621		2622		2623		2624		2625		2626		2627		2628		2629		2630		2631		2632		2633		2634		2635		2636		2637		2638		2639		2640		2641		2642		2643		2644		2645		2646		2647		2648		2649		2650		2651		2652		2653		2654		2655		2656		2657		2658		2659		2660		2661		2662		2663		2664		2665		2666		2667		2668		2669		2670		2671		2672		2673		2674		2675		2676		2677		2678		2679		2680		2681		2682		2683		2684		2685		2686		2687		2688		2689		2690		2691		2692		2693		2694		2695		2696		2697		2698		2699		2700		2701		2702		2703		2704		2705		2706		2707		2708		2709		2710		2711		2712		2713		2714		2715		2716		2717		2718		2719		2720		2721		2722		2723		2724		2725		2726		2727		2728		2729		2730		2731		2732		2733		2734		2735		2736		2737		2738		2739		2740		2741		2742		2743		2744		2745		2746		2747		2748		2749		2750		2751		2752		2753		2754		2755		2756		2757		2758		2759		2760		2761		2762		2763		2764		2765		2766		2767		2768		2769		2770		2771		2772		2773		2774		2775		2776		2777		2778		2779		2780		2781		2782		2783		2784		2785		2786		2787		2788		2789		2790		2791		2792		2793		2794		2795		2796		2797		2798		2799		2800		2801		2802		2803		2804		2805		2806		2807		2808		2809		2810		2811		2812		2813		2814		2815		2816		2817		2818		2819		2820		2821	
------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--	------	--

Грецька Свято-Троїцька церква. Початок XIX ст. Архів К. Авгітідіса

Іван Амвросіо мав довіру греків Одеси, неодноразово признався опікуном померлих співвітчизників. Наприклад, зберігся документ магістрату 1824 р.: 5 серпня 1824 року магістрат робить запит до Будівельного комітету: чи немає якихось перешкод на видачу свідоцтва опікунам над маєтком покійного одеського купця Олексія Мімі – одеському купцю Івану Амвросіо та ніжинському греку Олександру Кумбарі, які представили купчу Мімі на дім та місце № 51.**

І. Амвросіо, Спіридон Іванович Прокопеус та Олександр Кумбарі вимагали ухвалити рішення про будівництво нового храму на Олександрівській площі, їх обрали кураторами (1820), а 20 серпня 1822 року вони взяли участь у церемонії закладки. І хоча церкву так і не було побудовано, в цьому немає їхньої провини.***

Нещодавно на місці одного з будинків, зруйнованого в 1941 році, побудували торговий центр, де сьогодні розміщується салон-

** Олег Губарь. Путеводитель по Пушкинской Одессе. Литературно-художественный, историко-краеведческий иллюстрированный альманах «Дерибасовская – Ришельевская». № 15. – Одесса, 2005 г.

*** Адреса-календар Херсонської губернії на 1811 рік. Список посадових осіб Херсонської губернії на 1811 р.

магазин «Антошка». Одеські газети писали, що у котловані під цим будинком будівельники виявили безліч предметів матеріальної культури першої половини XIX століття (вироби та їхні фрагменти зі скла, порцеляни, фаянсу, кістки, шкіри), у тому числі – кам'яні грифони, які колись прикрашали вхід. Один з цих грифонів сьогодні перебуває в Одеському краєзнавчому музеї. У будинку Амвросіо в різні часи поміщалися великий виноторговий заклад, елітарний магазин посуду та столового обладнання, ресторації, готель.

Приїхавши до Одеси, Іван Амвросіо ще був неодруженим. Одружився в зрілому віці з дівчиною, молодшою за нього на двадцять вісім років. Зазначався Іван Амвросіо у «Списку посадових осіб Херсонської губернії на 1811 рік», де вказано, що в Асигнаційному банку – Одеській обмінній конторі, Іван Амвросійович Амвросіо обраний від купецтва.* Дружина Софія Василівна померла 7 січня 1874 року у віці сімдесят чотирьох років, а сам купець – наприкінці 1852-го.

У метричних книгах значаться діти: Олена (1820), Костянтин (1822), Єлевтерій (1825), Василь (1827), Андрій (1828), Григорій (1829), ще один Григорій (1835), Надія (1841), Наталія (одружилася 1851-го). Сини Василь та Єлевтерій померли у віці двадцяти та двадцяти п'яти років, у період з 1848 по 1850 рік. У ті роки Іван Амвросіо вже має звання почесного громадянина, згідно з книгою записів Свято-Троїцької церкви (частина II, записи № 52, 53).** Будинок на Грецькому базарі вдова Амвросіо Софія продала за чотири роки до своєї смерті, наприкінці 1869 року.

Дуже цікавий документ із Національного історичного музею Греції (Εθνικο Ιστορικο Μουσείο), фотокопію якого спеціально передала для моєї книги «Известные греки Одессы» співробітниця музею пані Анна Кандія – старовинний патент, увінчаний двоголовим орлом, на гербовому папері російською та французькою мовами, завірений металевою печаткою з воском червоного кольору.

* Греки Одеси. Іменний покажчик за метричними книгами Одеської грецької Свято-Троїцької церкви, ч. I (1800 р.) – ч. 6 (1920 р.). Праці Державного архіву Одеської області. Автори та укладачі – Л.Г. Білоусова, Т.Є. Волкова, Г.Л. Малинова, В.В. Харковенко. – Одеса, 2000-2009 рр.

** Олег Губарь. Всемирные одесские новости. № 3. – Одесса, 2015 г.

Печатка складається з двох половинок: верх виконаний з металу, а внизу була основа на кшталт круглої коробочки, де віск. Тобто відкривали верхню кришечку та «мачали» воском на патент. Між воском та кришечкою печатки поміщали спеціальні шнурки, які застигали у воску, як свідчення того, що печатку не порушено.

Зміст документа надається у сучасному написанні.

«За указом його величності государя імператора та самодержця всеросійського, та інше, та інше, та інше. Подане його імператорській величності одеським першої гільдії купцем Іваном Амвросіо, представником Адміралтейств-Колегії, прохання про дозвіл підняти купецький Російський прапор на власному комерційному судні його, що зветься «Бригантина Ахілей», сто п'ятдесят ластів підйомному, побудованому на острові Спецій з дубового та соснового лісу, купленому від австрійськопідданого Іванова і керованому шкіпером, який, якщо російський підданий, мати повинен не менше половини екіпажу російського ж, а буде іноземець – шкіпер, то мати дві третини екіпажу російських підданих. Для здійснення торгівлі крізь обидві протоки, Константинопольську та Дарданельську. Архіпелаг на берегах Порти Оттоманської, як Анталії, Сирії, Єгипту, Румелії, Мореї та по всьому Середземному та Чорному морям і по океану. Державна Адміралтейств-Колегія внаслідок високого його імператорського указу дає йому Івану Амвросіо цей патент для вільного та безперешкодного згаданого судна та його плавання, доки судно це прийде в неспроможність відправляти призначене плавання, дозволяючи перевозити ним товари, змінювати їх, продавати, нові купувати та інші обороти виробляти. Тому губернатори, начальники морські чи інші високих і дружніх областей цим просяться, військовим і цивільним управителям

Металева печатка з воском до патента

Патент на каперство групі греків

його імператорською величністю наказується згаданому судну та шкіперу його давати будь-яку допомогу і не перешкоджати вільному плаванню у вищеназваних місцях – у морях, затоках і річках, на підставі народного права, за що всім високим областям взаємно в таких же випадках буде віддано; піддані його імператорської величності мають цей високий наказ виконувати.

*Даний у Санкт-Петербурзі за підписанням
Адміралтейств-Колегії
та додатком Державної великої печатки
серпня 14 дня 1820».*

Фото будинка «Філіки Етерія» початка XX століття

Патент завершують підписи найвищої особи. Документ публікується вперше.*

Фактично цей патент був документом, що дає його власнику право на піратство проти османських кораблів. Тобто піратство заохочувалося Російською імперією. Так був закладений первісний капітал греків-мільйонерів першого двадцятиріччя дев'ятого століття – Амвросіо, Інглезі, Серафіно, Маразлі-батька, Палеолога, Мавроса та ін. Це давало можливість фінансувати організацію «Філіки Етерія» та готувати майбутнє повстання.

Іван Амвросійович був активним членом «Філіки Етерія». Він багато жертвував на потреби повстання, був одним із керівників Етерії 1820 року. Стататіс Кумбарі казав, що, потрапивши до Одеси, він знайшов Іоанна Амвросія, Ілію Манесіса та Афанасія Секе-ріса. Про Амвросіо було відомо, що він вступив до «Філіки Етерія»

* Опубліковано вперше. Афіни.

у квітні 1819 р. через А. Цуніса (Α. Τζουνή). Сам Іоаніс Амвросій прийняв до «Філіки Етерія» Олександра Кумбарі. Особистість І. Амвросіо надихнула велику впевненість в етеристах, він став керівником та продовжувачем «Філіки Етерія» після провалу Іпсіланті в Молдавії.*

Зберігся лист Олександра Іпсіланті, в якому легендарний генерал згадує Івана Амвросіо за його внесок на потреби повстання. Лист опублікований грецьким істориком Філімоном, у роки повстання колишнім особистим секретарем Дмитра Іпсіланті. Лист датований 28 вересня 1820 р.

О. Іпсіланті писав: «...З якоїсь причини я не отримав авторитету у поважних людей, незважаючи на передані Амвросіо Іоанном дві тисячі п'ятсот рублів (2500)...».**

Нащадний почесний громадянин, І. Амвросіо мав безліч нагород від Російської імперії. Нагороджений кавалерським орденом Золотого Христа Спасителя від Грецької незалежної держави за внесок у справу визволення Греції. З одеських греків цієї честі крім І. Амвросіо удостоїлися ще п'ять осіб.***

У «Книзі протоколів засідань афінських адміністративних зборів товариства з поширення знань у Греції під заступництвом її величності королеви», виданій в Афінах в 1842 р. (сьогодні ця книга зберігається в Британській бібліотеці), Амвросіо згадано серед інших благодійників з греків Одеси, як Григорій Маразлі-старший, Олександр Кумбаріс, Олександр Маврос, Григорій Іпсіланті, Дмитро Феодоріді, Ілля Манесіс і Костянтин Папудов.****

Як приклад впливу та авторитету І. Амвросія можна згадати його стосунки з найбільшим грецьким судновласником, головою уряду Греції 1824-1826 рр. Георгіосом Кундуріотісом. Той постійно жив на Ідрі та одночасно був одеським купцем першої гільдії

* Микола Кордісіс. «Філіки Етерія». Опубліковано в Mantos Gtalamas 15 червня 2014 р.

** Іоанніс Філімон (1798, Константинополь – 1874, Афіни). Посилання наводиться за роботою Δημήτρης Φωτιάδης, Η Επανάσταση του 1821, εκδ. Μέλισσα 1971.

*** Музей «Філіки Етерія». Історичні нариси – каталог. Друге видання (Філія Грецького фонду культури) – Одеса, 2009. – 136 с.

**** Книга протоколів засідань Афінських адміністративних зборів Товариства з поширення знань у Греції під заступництвом її величності. 1842 р., с. 137.

та російським підданим. В даному випадку невідомо, чи був Кундуріотіс коли-небудь в Одесі, проте достеменно відомо, що у нього були міцні ділові зв'язки з І. Амвросіо. Принаймні 1818 р. той клопотав перед своїм впливовим співвітчизником І. Каподистрією, міністром закордонних справ Росії на той час, про надання Р. Кундуріотису місця російського консула на Ідрі.*****

Але навіть у Амвросіо були проекти, яким не судилося втілитися. М. Мурзакевич свідчив, що І. Амвросіо спільно з К. Прокпеусом та О. Кумбарі давали письмові зобов'язання та були опікунами так і не збудованої Стрітенської церкви в районі Грецької вулиці.

***** АВПРІ. Ф. Головний архів. III-5. Д. 4, л. 2-3. І. 1818 р. Амвросіу – І. Каподистрії, 11 (23) травня 1818 р.